

4. Енциклопедія історії України : у 10 т. / ред. кол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К. : Наукова думка, 2005. Т. 3 : Е - Й. 672 с. С. 453-458.
5. Російська військова окупація Правобережної України (друга половина XVIII-XIX ст.) : [дослідження] / Микола Валентинович Бармак, Богдан Васильович Луговий, Наталія Степанівна Мацко. Тернопіль : Астон, 2019. 334 с.

Олександр ГОНЧАРОВ

*Здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди,
Харків, Україна
seventh7city@gmail.com*

АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР СУЧАСНОЇ ТЕМПОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Вступ. Час фізичний суб'єктивно сприймається людьми, суспільствами, через яких культурами у широкому значенні і вузьких. Такий час має чіткий напрямок, з минулого крізь теперішнє у майбутнє, і не сприймається поза контекстом. Поєднуючись разом з простором різноманітних явищ та подій, час не мислиться окремою категорією, і доречним вже виглядають слова «часовість», «темпоральність». Саме вони передають контекстність – відношення часу і складових виміру людського життя. І в цьому відношенні не може не бути аксіологічного виміру, про яке і йдеться нижче.

Основна частина. Певними маркерами сучасності є глобалізація, швидкий розвиток технологій, ринкові відносини і розмите уявлення про майбутнє. Від часів очікування Страшного Суду з фаталістичною покорою і боязню пришвидшення часу як його знамення, на зміну чому прийшов Новий час з ідеєю прогресу і закликком прискорити хід історії, щоб потрапити у світле майбутнє [4, с. 26-29], нам залишилось лише прискорення. А майбутнє залишається непередбачуваним, чим викликає думки про «смерть» його. «Майбутнє вже давно відступило за власний вічний горизонт подій у «західній» культурі... Сьогодні інше майбутнє виглядає неминучим: майбутнє катастроф, майбутнє без майбутнього» – пише Мет Оссіас у своєму есе [3]. І глобалізація, двигун якої «західні» культури, набирає обертів, у т. ч. завдяки інформаційним технологіям. Поряд з тим посилюється проблема центр-периферії. Її ще можна висвітлити крізь призму одночасної неодночасності культур, з якої народжується ідея «наздоганяючої модернізації». Культури, які переживають свій «індивідуальний час», так чи інакше підпадають під

вплив глобалізації, яка володіє власною темпоральністю. І вплив проявляється як у русі до неї, так і у русі проти.

Аналогічний цьому процес ми бачимо не тільки на рівні країн, культур, суспільств, а і на рівні особистостей, їх бачення та сприймання себе. «Динамічна західна філософія переважно закликала людину до дій, боротьби і змін» [2]. Дедлайни, швидке спілкування у месенджерах, постійні зміни на ринку праці, розуміння часу як ресурсу або крайня форма «час – це гроші», технологізація життя вимагають від людини гнучкості, мобільності і уміння відповідати «духу часу». Це створює попит на швидкі побачення, швидку їжу, таймменеджмент і відповідні курси. А у синтезі з непередбаченістю майбутнього це може проявитись у стресах, проблемах психічного та фізичного здоров'я. Разом з тим, невідповідність сучасному ритму, технологіям зберігає вірогідність відчуження особистості.

Окремого огляду варте формулювання «час – це гроші». Подібне на засадах ринкових відносин, неолібералізму, свободи можливостей, може ставити особистість у незручне становище. Звісно, її можна сприйняти як певний фразеологізм, який піддається різноманітній інтерпретації, але, для загальної картини, можна поглянути з іншого боку. Березень 2016 року, Х Гнезненський з'їзд, сесія «Економіка без виключень». Видатний економіст Пол Дембінський виступає з доповіддю, у якій зазначає, що сучасна економіка потребує філософської рефлексії, і науці треба тримати у полі зору образ самої людини. Важлива формула: економіка для людини, а не навпаки, і економіці треба повернути гуманітарний вимір [1]. Ми припускаємо, що зазначена вище ідіома може вибивати гуманітарний вимір у людини з-під ніг. Розуміння часу – важлива частина світогляду, його переживання індивідуальні і відбуваються не як сприйняття окремих частинок, атомів. Чи не знецінює конвертація часу в гроші (своєрідний перенос у площину економічних відношень) особистість людини.

«А глянь на подих: що воно таке? Повітря, та й щоразу не те саме: постійно його відригуємо й знову глотаємо» [5, с. 32]. У стоїків дихання – прояв світового творчого вогню, який вдихає життя, котре ми з кожним видихом втрачаємо, а час вбачається безцінним даром. Сучасна темпоральна культура до свого становлення пройшла значний шлях модифікацій, звільнилась від «творчого вогню», проте не аксіологічного виміру, як в прикладі з економічною складовою, цей вимір залишається, змінюючи своє наповнення.

Змінилось відношення у ціннісному плані до минулого та майбутнього. Різні культури, епохи та культурні епохи по різному розставляли пріоритети важливості минулого, сьогодення та майбутнього.

Традиційні культури оцінювали найбільше минуле. Саме там вони вбачали взірць ідеального життя, який потрібно наслідувати. Таке бачення у певних культурах – культурах на стадії аграрного суспільства – залишається і по сьогодні, зберігаючи свою темпоральність крізь століття. Глобалізаційний процес як виклик для таких культур, адже призведе до переоцінки положення у світі кожного окремого індивіду, їх світоглядів, ціннісних орієнтирів.

У той же час, у Західній Європі з приходом Просвітництва майбутнє стає цілю. Поширюється чітка впевненість, що кращого життя можна досягти вже за свого життя, у найближчій перспективі. І віра в ось це майбутнє стає важливою цінністю як такою. Віра у кращий завтрашній день, планування запустити бізнес-проект. Проте прискорена хода історії ввергає світ у ХХ століття, атомну зброю і переоцінку майбутнього. Позбавлена релігійного наповнення, оптимістичних прогнозів віра у завтрашній день залишається, проте воєнні конфлікти, екологічні катастрофи, землетруси, погрози ядерною зброєю накладають свій слід. Можливо, людство чимось нагадує вершника без голови. А ціннісне орієнтування можливо переведе свій фокус на теперішнє, на кшталт того як у розпал війни у В'єтнамі в США зародився рух хіпі. І більшу роль буде відігравати «тут» і «зараз», а людина зануриться у себе та своє оточення.

«Одночасна неодноразовість», відлуння теорії відносності Альберта Ейнштейна, у вищенаведене вносить свої корективи як характеристика сучасної темпоральності (темпоральностей). Світ сповнений різноманітних течій, думок, поглядів, світоглядів, які у ситуації інформаційного розвитку, у певному сенсі, розмитості кордонів процесом глобалізації, зіштовхуються кожен з кожним. У такій ситуації окремим суспільствам, культурам, особистостям приходить з зіштовхуватись з викликами, про які ми вже писали, і небезпекою відчуження, «обезлюднення». Для нього характерні втрата «справжнього Я», переживання самотності та втрати соціальних зв'язків, руйнування культури як інституту в очах індивіда, спустошення і відсутність сенсу життя, неспроможність змінювати долю. До цього ж може привести випадання з неспинного процесу технологічних змін, відставання та неможливість відповідати запитам часу, наприклад, на ринку праці, у міжособистісній комунікації тощо.

Аксіологічний вимір сучасної темпоральної культури також проявляється на рівні контролю над часом. Інша сторона розуміння часу як ресурсу дає можливість його розподіляти, планувати. Чисельні практики, семінари, курси, техніки являються практиками контролю над своїм життям, упорядкуванням її тощо. Значна різниця встановилась з моменту як

годинники на ратушах змінили бій дзвіниць, і закріпилась у сучасності. Це змінило сприйняття часу, час від дарунку Божого став тим, що можна використовувати, орієнтуючись на циферблат.

Висновок. Аксіологічний вимір сучасної темпоральної культури перспективний напрямок філософських досліджень. Актуальність йому забезпечує вплив часу та його сприйняття на всі сфери життя людини. І людина стає людиною у тому числі тоді, коли здатна себе помістити у наратив плинного теперішнього між минулим та майбутнім, і мислячи себе у контексті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Dembinski Paul H. Ethics and Responsibility in Finance. Routledge Focus on Economics and Finance 1st Edition. 2017. 80 p.
 2. Osadcha L. Future Oriented Temporality as a Worldview Narrative of Western Culture. Issues in Cultural Studies, (36). 2021. P. 61-70. doi : <https://doi.org/10.31866/2410-1311.37.2021.236000>.
 3. Ossias, M. Death of the Future. Four by Three: Independent online magazine on philosophy. 2016. URL : <https://christine-jakobson.squarespace.com/issue/death/death-of-the-future> [in English].
 4. Козеллек р. Минуле майбутнє. Про семантику історичного часу / Пер. з нім. К. : Дух і літера, 2005. 380 с.
- Марк Аврелій. Наодинці з собою. Роздуми. Львів : Априорі, 2018. 184 с.

Марія ЛУГОВА

*Здобувачка третього освітньо-наукового рівня вищої освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди,
Харків, Україна
sofine.manager1@gmail.com*

СИМВОЛ МАТЕРІ ЯК ВІЧНА ЦІННІСТЬ У СУСПІЛЬНІЙ СВІДОМОСТІ: КУЛЬТУРНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

«Виховання дитини – не приємна забава, а робота, в яку потрібно вкласти зусилля безсонних ночей, капітал тяжких переживань і безліч роздумів...». – писав класик педагогічної думки Януш Корчак [1]. Очевидно, що мова йдеться про найвідданішого своїй справі педагога – про матір.

Звертаючись до обговорення цінностей як визначальної характеристики людського буття в історичній ретроспективі, а також на сучасному етапі, варто звернути увагу до символу матері, яка у поєднанні з дитиною, є класичним цінним образом у суспільній свідомості. Українська народна мудрість каже: «При сонці тепло, при матері добро». Саме